

Poslanica Bolonjcima 2

Postoji jedna sociološka teorija koja kaže da pobune nastaju kada su socijalni problemi isuviše segmentirani, kada pojedinci imaju isuviše rascjepkanih, vlastitih problema, da bi se sukob mogao riješi po načelu -- jedan po jedan.

Ako to nije pravilo za sve slučajeve, to zasigurno vrijedi za vaš nedavni prosvjed, zar ne, dragi Bolonjci? Jer, neki od vas nemaju priređen diplomski program, neki ne znaju kakva će im biti bolonjska kvalifikacija; neki tvrde da neće moći prijeći na sukladni studij u drugome gradu ili na drugome fakultetu, na nekim fakultetima neće se moći nastaviti studij (modul) s kojim se započelo, većinu gnjavi neki profesor zbog kojega će morati pauzirati (i dangubiti) cijelu godinu, većina profesora program je prepisala iz programa negdašnjih dvosemestralnih kolegija, premda se već godinama on treba studirati kao jednosemestralan, neki misle da je jedan od problema u studentskim udrugama i zborovima (nasljeđe stare studentske birokracije – pojedinaca koji su već tijekom mandata pronašli svoju političku pozadinu), a neki vjeruju da će tek novi izbori studentskih predstavnika donijeti novi vjetar u jedra Bolonje. Neki misle da je problem u poremećenoj komunikaciji s upravama vlastitih fakulteta, a neki u komunikaciji fakulteta sa sveučilištima i ministarstvom. I gotovo su svi u pravu.

Istina je da se s pravom možete nazvati "izgubljenom generacijom" – generacijom na kojoj se testirala jedna nova ideja, i da u protekle tri godine nije učinjeno ono što bi žrtve "sustava" ograničilo samo na vas. Svi pojedinci visokoškolskog sustava moraju vam u izvjesnom smislu biti zahvalni što ste pokazali da nije učinjeno dovoljno – i to ne zbog vas, već zbog generacija koje dolaze za vama. Jer za vas je vrijeme već prošlo – doći će vrijeme diplomiranja, i kada bi se svi vaši zahtjevi ispunili ovoga trenutka, vama oni ne bi vrijeme vratili unatrag.

Unatoč svemu tome, ja nisam za pobune. Ne zbog toga što štrajk ne bi bio opravdan, nego zbog toga što mase (pa čak i kada su najobrazovanije) djeluju po nekoj svojoj socijalnoj dinamici, koja teško artikulira sve one probleme koje treba riješiti, a vrlo često prelazi u emocionalne ispade koji imaju svoju veliku socijalnu (a katkada, recimo u slučaju nogometnih navijača) i materijalnu cijenu.

To se vidjelo u slučaju učeničkog štrajka tjedan dana prije studentskoga. Gađati ministarstva i škole jajima, sukobljavati se s policijom, izvikivati neprimjerene parole, ne dolaziti na nastavu... ako ništa drugo, netko će uprljane fasade morati čistiti (a čistače platiti), a policija, umjesto da radi svoj posao – recimo da ganja kriminalce, morala se natezati s golobradim dečkicama i curicama za koje sudovi ne mogu prizvati čak ni običnu prekršajnu ili krivičnu odgovornost. U pobunama gotovo uvijek netko strada. Svaka je pobuna trošak, za policiju, za sudove, za roditelje, za oni koji plaćaju rezultate vandalizma. Pobunjenici obično misle da će stradati netko na vlasti, odrasli, ili bilo tko "iznad", ali najčešći ishod jest da stradaju upravo oni koji su se bunili.

Štrajk učenika i studenata, po svemu se sudeći isplatio: očitih žrtava nije bilo, a vlast je obećala da će ispuniti sve vaše zahtjeve. Osim toga, svi su u javnosti govorili (ministar, nastavnici, sindikalisti) kako je riječ o dobrim i pametnim mladim ljudima, kako sve što radimo ionako radimo za vas, kako je zadatak vlasti (i odraslih) da vam u svemu pomognu i sl. A mediji su uglavnom tvrdili kako je "već bilo krajnje

vrijeme", kako su za mladi ljudi (konačno! – zašto konačno?) "uzeli sudbinu u svoje ruke", i time pokazali "izuzetnu zrelost".

Ministrov pacifistički žargon, i odgađanje osporene državne mature, posve su razumljivi. Zašto da na sebe navuče bijes ne samo mlade i buntovne generacije, već vjerojatno i njihovih roditelja? Pobunu se trebalo politički pod svaku cijenu utišati u najkraćem roku. Ali manje je razumljivo novinarsko "navijanje" i nagovaranje. Naravno, mediji žude za pobunama: to su udarne vijesti od kojih se sedma sila danima može hraniti. Ali, veselje i objest kojim se izvještavalo o prosvjedima ukazivalo je na političku nezrelost domaće javnosti uopće, jer je opća pohvala prosvjednika bila znak vlastitog pritajenog i neartikuliranog gnjeva protiv svake politike i svih političara, protiv vlastitog teškog i gadnog života, a ne artikulirani stav o tome što bi doista trebalo popraviti. Pohvala učeničkog prosvjeda bila je loš presedan, jer je legitimirala svako takvo okupljanje, i to bez obzira na njegove ciljeve i posljedice. To je bio izraz one, kako smo se nadali, prevladane filozofije prema kojoj postoje "oni" gore, na vlasti, "lopovi" kojima teče med i mlijeko, koji su za sve krivi, (kao da oni žive u nekoj drugoj stvarnosti), i "mi ugroženi" – crnci koji jedva sklepravamo kraj s krajem, raja kojoj se nikada ne čuje glas. Svima onima koji su devedesetih doživjeli "događanja naroda" takva se filozofija javnosti mora činiti odioznom. Jer niti su političari iznad društva, niti je raja ispod: svi smo mi dio istog sustava koji stvara politiku kakvu imamo. Neki sustav grade lijenošću, neki nesposobnošću, neki obješću, a neki kontrolom njihovih posljedica.

Studentski je štrajk definitivno pokazao da se demokracija više ne očekuje isključivo na razini partnerstva vlasti i "naroda", jer uspostava demokratske vlasti ne znači njezino dovršenje. Demokratizaciju sada očekujemo i na "terenu", u radnim organizacijama, na fakultetima, u tvornicama, u civiliziranom ophođenju među ljudima, u tzv. transparentnosti trošenja proračunskog novca, i to ne samo na razini državnog proračuna, već i u proračunima svih nižih razina javnih poduzeća (a katkada čak i privatnih!). I u tom smislu studentski prosvjed nije bio "događanje naroda". Ali granica između mirnih i razumljivih prosvjeda, i "događanja naroda", vrlo je tanka i nevidljiva. Takva okupljanja gotovo uvijek ukazuju na nepovjerenje prema institucijama vlasti, štoviše, prema svakom obliku odlučivanja "odozgo". Na prosvjedima se često kaže: "Nije nas se pitalo". Ali nije svaka dilema predmet referendumskog odlučivanja. Upravo zbog toga i postoji vlada – da djeluje učinkovitije i svrsishodnije od okupljene svjetine.

Prema jednoj drugoj sociološkoj teoriji (F. Fukuyama), najbolje demokracije su one u kojima su pravila igre tako dobro skrojena da ne postoji "trenje" u interakciji među pojedincima. Kada je potrebno najmanje kontrole države u odnosu među pojedincima, tada je ona najjeftinija i najučinkovitija. Ako se za promjenu pravila igre uvijek treba sazvati referendum ili napraviti prosvjed, onda je to znak da nešto ne valja s pravilima i s međusobnom komunikacijom među različitim socijalnim ili radnim razinama. I zato je, dragi moji Bolonjci, pravo mjesto za rješavanje vaših problema na fakultetu.

Vaši su prosvjedi, dragi Bolonjci, imali simboličan karakter – oni su organima upravljanja (na višim ili najvišim razinama) dali do znanja da brojni problemi nisu riješeni. (I zato je najviše studenata bilo među budućom "slobodnom inteligencijom"). Pa ipak, da se dogodila neka stvarna žrtva (osim one vremenske), kakvih na takvim prosvjedima obično često ima, javnost, ta prevrtljiva neman, odmah bi s punim pravom postavila pitanje njihove opravdanosti.

A to ćete pitanje ubrzo početi postavljati i vi – samima sebi. Vaš je prosvjed bio "lijep" upravo zato jer je bio simboličan. Ishod takvoga prosvjeda može biti dobitak za sve strane. Nakon nekog vremena, ako ste marljivi studenti, i sami ćete početi razmišljati, jeste li utrošeno vrijeme možda mogli iskoristiti za nešto "korisnije", pripremiti recimo neki ispit. Ali oni koji će u prosvjedu vidjeti neki krajnji cilj, prijeći će onu tanku granicu koja razdvaja simbolične prosvjede od skepse prema svakoj vlasti. Ako se to dogodi, situacija će se ubrzo pretvoriti u situaciju u kojoj će sve strane početi gubiti.

Dragi moji sadašnji i budući Bolonjci: vi ćete biti i ostati pojedinci, odgovorni za vlastita djela i ponajprije za vlastitu sudbinu. A naša je sposobnost kontrole rada i vrijednosti ostalih pojedinaca u društvu - minimalna. Hoće li Vaš susjed dovoljno učiti, kakav će studij i posao izabrati, hoće li kolerično reagirati prema svojim nastavnicima – na sve to nećete moći utjecati. Ali naš se rad odvija u nekoj okolini, i nju svakako treba poboljšavati. Ako je mirni prosvjed tome poslužio (a jest), to je njegovo opravdanje. I zato treba birati svoje bitke, njihove ciljeve, a pogotovo sredstva. Sve dok je naše sveučilište ovako rascjepkano, vaš primjereni cilj trebate ostvarivati na fakultetima. A jednoga dana, ako se fakulteti poprave, a sveučilište integrira, razmišljat ćemo i o njegovom popravljanju.